

Spis treści

CZĘŚĆ PIERWSZA

1. Patologia wczoraj i dziś	17
---------------------------------------	----

CZĘŚĆ DRUGA

2. Zagrożenia płodu i noworodka	21
3. Czynniki genetyczne w patologii	23
Choroby i stany uwarunkowane genetycznie	25
Zaburzenia wywołane nieprawidłowością jednego genu lub jednej pary genów	25
Aberracje chromosomowe	26
4. Inne biologiczne czynniki chorobotwórcze	28
5. Nieprawidłowości żywienia i przyswajania	30
6. Znaczenie pierwiastków	34
7. Czynniki ściśle środowiskowe	36
Powietrze	36
Powietrze – małe stężenie parcjale tlenu	36
Powietrze – duże stężenie parcjale tlenu	36
Powietrze – zanieczyszczenia chemiczne	37
Powietrze – zanieczyszczenia akustyczne	38
Działanie czynników fizycznych	38
Zagrożenia leczeniem farmaceutycznym	39
Nadużywanie środków narkotyzujących	39
Środki hamujące ośrodkowy układ nerwowy	39
Środki pobudzające ośrodkowy układ nerwowy	39
Pobyt w szpitalu	40
Zakażenia wewnątrzszpitalne	40

Konsekwencje unieruchomienia	40
Zagrożenia związane z operacją	41
Przetaczanie krwi	42
Zagrożenia w miejscu pracy	43

8. Zagrożenia w wieku podeszłym	44
--	-----------

CZĘŚĆ TRZECIA

9. Zaburzenia krążenia krwi i chłonki	47
--	-----------

Prawidłowy przepływ krwi i samoistne zatrzymywanie krwawienia	47
Zakrzepica	48
Krwotok	51
Niedokrwienie	55
Zatorowość	57
Przekrwienie	58
Zawał	59
Limfotok	60

10. Zmiany wsteczne	61
--------------------------------------	-----------

Wady rozwojowe makroskopowe	61
Zanik	62
Przyczyny zaniku	62
Klasyfikacja morfologiczna zaniku	63
Zwyrodnienie	64
Zwyrodnienie z gromadzeniem się wody w komórkach	64
Zwyrodnienie białkowe	65
Zwyrodnienie białkowe pozakomórkowe.	67
Zwyrodnienia węglowodanowe (wielocukrowe)	70
Zwyrodnienia glikozaminoglikanowe (mukopolisacharydowe)	70
Zaburzenia wydzielania śluzu i zwyrodnienia śluzowe	71
Zwyrodnienia tłuszczowe	71
Zwyrodnienia wapniowe.	73
Zwyrodnienia barwnikowe	74
Śmierć	76
Śmierć fragmentu ciała usuniętego z żywego organizmu	76
Śmierć komórek, tkanek i narządów w żywym ustroju	76
Śmierć człowieka	79

11. Zmiany postępowe i guzy nienowotworowe	81
---	-----------

Przerost	81
Cykl życiowy komórki	82
Gojenie się tkanek (naprawa)	83
Gojenie się ran.	83
Rozrost	85
Odrost	85
Guzy nienowotworowe	87
Torbiele	87
Rozrosty nienowotworowe	88
Histiocytoza Langerhansa	88

12. Nowotwory i zmiany poprzedzające	90
Wiomości wstępne	90
Metaplasja	91
Nieprawidłowości i różnicowania, i dojrzewania	91
Dysplazja	92
Nowotwory	94
Charakterystyka nowotworów złośliwych	96
Charakterystyka nowotworów miejscowo złośliwych (półzłośliwych)	104
Charakterystyka nowotworów niezłośliwych (łagodnych)	104
Opis niektórych nowotworów	106
Stopniowanie kliniczne nowotworów	107
Etiopatogeneza nowotworów	108
Stany przedrakowe	108
Inne czynniki wpływające na powstawanie i przebieg nowotworów	108
Przyczyny nowotworów	109
Obrona immunizacyjna przeciw nowotworom	112
13. Zapalenie	113
Wstęp	113
Komórki biorące udział w zapaleniu	114
Przyczyny zapalenia	117
Patofizjologia i patomorfologia zapalenia ostrego	120
Morfologia zapaleń o przebiegu przeważnie ostrym	122
Charakterystyka zapalenia przewlekłego	125
Ziarniniak typu około ciała obcego	126
Ziarniniaki nabłonkowatokomórkowe (gruźliczopodobne)	126
Zapalenia z martwicą włóknikową	127
Mianownictwo zapaleń	128
Patomorfologia i patogeneza chorób zapalnych wielonarządowych	128
Gruźlica (patomorfologia ogólna)	128
Inne ziarniniaki nabłonkowatokomórkowe	131
Trąd	131
Kiła	132
Promienica	134
Choroba gośćcowa (reumatyczna)	134
Reumatoidalne zapalenie stawów	135
Toczeń rumieniowaty układowy	135
Twardzina uogólniona	137
Nabyty zespół zmniejszonej odporności i zakażenia drobnoustrojami oportu- nistycznymi	137
14. Choroby naczyń	141
Tętnice	141
Miażdżycza (<i>atherosclerosis</i>).	141
Stwardnienie tętniczek (<i>arteriolosclerosis</i>)	144
Zapalenie tętnic i żył	144
Tętniak (<i>aneurysma</i>)	146
Krwiak śródścienny aorty	147
Żyły i naczynia chłonne	148
Żyłaki	148
Nowotwory naczyń krwionośnych	150

15. Serce	152
Podłoże morfologiczne i czynnościowe pracy serca	152
Czynnościowe mechanizmy wyrównawcze w przewlekłej niewydolności serca	153
Morfologia serca w stanach chorobowych	153
Wady wrodzone	156
Choroby zastawek	159
Choroby mięśnia sercowego	162
Kardiomiopatie	164
Worek osierdziowy	166
Nowotwory serca	167
Przeszczepianie	167
16. Układ oddechowy	168
Jama nosowa, zatoki przynosowe	168
Ośrodek oddechowy, krtań, oskrzela, płuca	169
Stany i sytuacje utrudniające dopływ powietrza do płuc i odpływ z nich	169
Rozszerzenia oskrzeli (<i>bronchiectases</i>)	176
Wzajemny wpływ serca i płuc	178
Stany z wypełnieniem pęcherzyków przez substancje płynne lub stałe	178
Obrzęk	178
Zapalenie śród-pęcherzykowe	179
Zmiany grzybicze	181
Zapalenie śródmiąższowe	182
Choroby rozległe niszczące płuca (rozpad, włóknienie)	183
Gruźlica	183
Włóknienie płuc	184
Biopsja układu oddechowego	184
17. Przewód pokarmowy	185
Jama ustna	185
Wady rozwojowe	185
Próchnica (<i>caries</i>)	185
Zapalenia	186
Rogowacenie białe (<i>leucoplakia</i>)	187
Rak jamy ustnej	187
Nadziąślak	187
Torbiele	188
Jama gardła	188
Migdałki	189
Ślinianki	189
Kamica	189
Torbiele	189
Zapalenie ślinianek (<i>sialadenitis</i>)	190
Nowotwory	190
Przełyk	191
Zaburzenia budowy	192
Zapalenie	192
Nowotwory	192
Żołądek i dwunastnica	192
Zapalenie żołądka (<i>gastritis</i>)	193

Ostry (stresowy) wrzód żołądka	193
Przewlekłe zapalenie żołądka	194
Wrzód przewlekły żołądka i dwunastnicy (<i>ulcus chronicum</i>)	194
Nowotwory	195
Jelito cienkie i grube	196
Wady rozwojowe	196
Martwica ściany jelit na tle zaburzeń przepływu krwi	196
Zapalenia ostre jelita cienkiego i grubego (<i>enteritis, colitis</i>)	198
Zapalenia przewlekłe jelita cienkiego i grubego	199
Zespół złego przyswajania	200
Uchyłkowatość jelita grubego i zapalenie uchyłków	201
Polipy nienowotworowe jelita	201
Polipy nowotworowe	202
Rak okrężnicy (<i>ca. coli</i>)	202
Wyrostek robaczkowy	202
Otrzewna	203
Wodobrzusze (<i>ascites</i>)	203
Zapalenie otrzewnej (<i>peritonitis</i>)	204
Nowotwory	204
Zaparcie	205
18. Wątroba i układ żółciowy	206
Wątroba	206
Wprowadzenie	206
Nieprawidłowości wrodzone	207
Choroby z nabytym uszkodzeniem hepatocytów	208
Zapalenia wątroby na tle zakażeń bakteryjnych	214
Włóknienie i marskość wątroby	214
Guzy wątroby	219
Nadciśnienie wrotne	220
Biopsja wątroby przez nakłucie	221
Przeszczepianie wątroby	222
Pęcherzyk żółciowy	222
Kamica żółciowa (<i>cholelithiasis</i>)	222
Zapalenie pęcherzyka	223
Rak pęcherzyka	224
19. Trzustka (część zewnątrzwydzielnicza)	225
Martwica krwotoczna (krwotoczne zapalenie z martwicą)	225
Inne zapalenia trzustki	226
Nowotwory trzustki	227
20. Układ moczowy	228
Wprowadzenie	228
Zaburzenia rozwojowe	229
Ostra niewydolność nerek	231
Krwiomocz i białkomocz	234
Przewlekła wielofunkcyjna niewydolność nerek	235
Zapalenia kłębuszków nerkowych z przewagą krwiomoczu lub zespołów nefrytycznych	236

Choroby kłębuszków z przewagą zespołu nerczycowego	237
Śródmiażdżowe zapalenie nerek	241
Krwimocz pochodzenia niekłębuszkowego	243
Wodonercze (<i>hydronephrosis</i>)	246
Przeszczepianie nerek	247
Biopsja igłowa nerki	247
21. Układ płciowy żeński	249
Srom	249
Pochwa	249
Szyjka macicy	249
Zapalenie szyjki (<i>cervicitis</i>)	250
Nadżerki	250
Kłykciny	251
Rak szyjki	251
Trzon macicy	251
Wady rozwojowe	251
Fizjologia błony śluzowej trzonu (<i>endometrium</i>)	251
Krwawienie patologiczne	252
Krwotoki i krwawienia z macicy związane z ciążą	254
Krwotoki związane z porodem	256
Jajowody	257
Zapalenie jajowodów (<i>salpingitis</i>)	257
Nowotwory jajowodów	257
Ciąża jajowodowa	257
Jajniki	258
Torbiele nienowotworowe	258
Nowotwory	259
Zapalenie	260
22. Sutek	261
Guzy nienowotworowe zapalne	261
Guz rozrostowy niezapalny i nienowotworowy	261
Nowotwory niezłośliwe	262
Nowotwory złośliwe	263
Biopsja gruczołu sutkowego	264
23. Układ płciowy męski	265
Prącie	265
Jądra i najądrza	265
Obojnactwo	265
Zmiany nienowotworowe	266
Nowotwory	266
Zmiany wsteczne	266
Gruczoł krokowy	267
Zapalenie	267
Rozrost guzkowy (<i>hyperplasia prostaticae nodularis</i>)	268
Rak gruczołu krokowego	269
24. Układ dokrewny	270
Przysadka	270
Płat przedni	270

Choroby podwzgórza i płata tylnego przysadki	271
Nadnercza	271
Kora	271
Nowotwory rdzenia nadnerczy	274
Tarczycza	274
Wole	274
Nowotwory	275
Zapalenia (<i>thyreoiditis</i>)	276
Przytarczycze	276
Wyspy trzustkowe	277
Cukrzyca (<i>diabetes mellitus</i>)	277
Hipoglikemia	280
Gonady	280
Nadmiar i niedobór estrogenów	281
Nadmiar i niedobór androgenów	282
25. Układ krwiotwórczy	284
Szpik i krew	284
Układ krwinek czerwonych	284
Układ krwinek białych	287
Węzły chłonne	291
Budowa i skład komórkowy	291
Zmiany odczynowe i zapalenia węzłów	292
Chłoniaki nieziarnicze	292
Ziarnica złośliwa (<i>lymphogranulomatosis maligna</i> , odkrywca – Hodgkin)	295
26. Śledziona	298
Budowa	298
Obrzmienie ostre i przewlekłe	299
27. Grasica	301
28. Układ nerwowy	303
Wady rozwojowe	303
Zaburzenia w krążeniu krwi	303
Krwotoki śródczaszkowe	304
Obrzęk mózgu	306
Wodogłowie	307
Zmiany wsteczne	307
Choroby przebiegające z otępieniem (podsumowanie)	308
Nowotwory	309
Wągrzyca	312
Zapalenia	312
Opony miękkie	312
Mózg, rdzeń	313
Obwodowy układ nerwowy	313
Nerwy obwodowe	313
Nowotwory	314
29. Układ ruchu	316
Mięśnie	316
Miopatie	316

Nowotwory	318
Kości	318
Wady rozwojowe	318
Zmiany wsteczne	319
Nowotwory	323
Zapalenia	326
Gojenie się złamań kostnych	326
Stawy	327
Zwyrodnienia	327
Dna moczanowa (<i>diathesis urica</i>)	328
Zapalenia	329
Guzy nienowotworowe i nowotwory	329
30. Skóra	330
Zmiany wsteczne	330
Torbiele	331
Rozrosty nienowotworowe i nowotwory	332
Rozrosty i nowotwory tkanki barwnikotwórczej	333
Zapalenia	335
31. Narząd wzroku	337
Rogówka	337
Soczewka	337
Ciało szkliste	338
Siatkówka	338
Retinopatia cukrzycowa	338
Odklejenie się siatkówki	338
Zwyrodnienie barwnikowe siatkówki	339
Jagodówka	339
Nerw wzrokowy	339
Gałka jako całość	340
32. Narząd statyczno-słuchowy	343
Pojęcia podstawowe	343
Wady rozwojowe	343
Zmiany w uchu zewnętrznym	343
Zmiany w uchu środkowym	344
Zmiany w uchu wewnętrznym	344
33. Niektóre zespoły ogólnoustrojowe	345
Kwasica	345
Zasadowica	345
Podwyższenie temperatury ciała (hipertermia)	346
Oziębienie ciała (hipotermia)	347
Przewodnienie	347
Obrzęk niezapalny (izotoniczny, <i>oedema</i>)	347
Przewodnienie hipotoniczne	348
Przewodnienie hipertoniczne	348

Odwodnienie	349
Odwodnienie hipertoniczne (hiperosmotyczne)	349
Odwodnienie hipotoniczne	349
Wstrząs	349
Nadciśnienie tętnicze	350
Posocznica	353
Żółtaczka	354
Ból	356
Zakończenie	359
Skorowidz	360

Zadaniem tej książki jest wprowadzenie osób, kształcących się na studiach pielęgnarskich różnego stopnia, w podstawy patologii, nauki o zmianach w budowie chorých narządów (patomorfologia) i zaburzeniach ich czynności (patofizjologia). W krajach anglosaskich obowiązuje te nauki są przedstawiane łącznie, natomiast w Europie często osobno, choć w równie szczegółowych opracowaniach. Liczba dowiedzonych faktów przydusza, liczba hipotez – jeszcze bardziej, a rozwiązanie jakiegokolwiek problemu stawia kolejne znaki zapytania. Zatem książki na ten temat stale zwiększają objętość.

Problem powstaje już przy próbie zdefiniowania zdrowia i choroby, zjawisk pozornie oczywistych. Poszczególne naczdy są wiedzy zdrowe, gdy nie wiemy o ich istnieniu. Ból po złamaniu przypomina o kości, słabsze widzenie – o oczach, żółtaczka – o wątrobie. Odnosi się to też do człowieka jako całego organizmu. Na pytanie „co Pani dolega?” lekarz często słyszy: „jestem chła do niczego”. Gorączka i dreszcze też przypominają, że coś się dzieje z prawidłowo dotychczas funkcjonującym organizmem.

Każdy narząd to swoiste laboratorium: chemiczne, warunkujące jego czynność. Skuteczność, wydzielanie hormonów, wchłanianie czynników odżywczych itd. W potopie faktów patomorfolog nie zawsze może być pewny dokładności i aktualności swojej wiedzy na temat czynności organizmu, a patofizjolog często nie nadąża za osiągnięciami morfologii. Pisząc książki w swoich dziedzinach zarówno jeden, jak i drugi często poza nie wykracza.

Chory człowiek jest przedmiotem obserwacji od zarania ludzkości. Ślady przybywa nowych narzędzi badawczych. W patomorfologii oko badacza „uzupełniono” mikroskopem optycznym, a potem elektronowym. Szybko wprowadza się wiele modyfikacji do technik badawczych. Jednak najważniejsze były i są: inteligencja człowieka i jego nasza badawcza. Dzięki genialnej spostrzegawczości narkotyków opisano wiele zjawisk dotychczas nie wykryć okiem, ale zrozumienie ich przyczyn następowo było znacznie późniejsze, np. wtedy, gdy wykryto bakterie, komórki układu obronnego, czy naczynia włosowate. Człowiek składał te fakty w całość i np. nazwał „zapalenie”, pochodzącą ze starogreckiego, objęła bardzo wiele innych zjawisk. Inteligencja badaczy zawsze była w parze z ciekawością i uporem. Na przykład wiedzieliśmy, że pacjent skarży się czasem na oddawanie ciemnej, ciężkiej moczu. Określano to